

MAGYARORSZÁG AZ EURÓPAI PARLAMENTBEN

Brucker Balázs

Fricz Tamás–Orosz Tímea (szerk.): Küzdelmes integráció. Az Európai Parlament és Magyarország 2004–2009, L'Harmattan, Budapest, 2011, 560 oldal.

Az európai integráció tanulmányozása a jelenkori politikatudomány egyik legkedveltebb kutatási területévé vált mind hazai, mind nemzetközi szinten. A politológusok, közgazdászok, jogászok érdeklődését manapság leginkább a globalizáció kihívásai és az erre keresett válaszok indokolják. Következésképpen rengeteg Unióval foglalkozó (ismeretterjesztő és tudományos igényű) szakkönyv jelent meg az európai és – a rendszerváltás óta – a magyar könyvpiacra. Ezek azonban – néhány kivételtől eltekintve – az európai integráció történeti, jogi, gazdasági, szakpolitikai és intézményi kérdéseiről adnak összefoglaló képet. Viszont arányaiban sokáig kevés volt azon könyvek száma, amelyek mindenre kiterjedő, globális áttekintést nyújtanak az Európai Unió egyetlen, az állampolgárok által közvetlenül választott intézményéről, az Európai Parlentről (EP). Napjainkban azonban, kiváltképp a Maastrichti Szerződés (1992) óta, amely új jogokkal ruházta fel az EP-t, ezen intézmény is a tudományos viták tárgyát képezi. A hazai szerzők által ebben a témában eddig megjelent könyvek közül mindenképpen érdemes kiemelni Tuka Ágnes munkáját, amelynek címe *Európai Parlament. A meg-megújuló intézmény* (2004), illetve Horváth Zoltán és Tar Gábor *Az Európai Parlament az európai demokráciában* (2006) című művét.

Miért is volt hosszú ideig az Európai Parlament az integrációval foglalkozó kutatások „mostohagyermeké”? Ilonszki Gabriella szerint (Ilonszki, 1998: 71) nem véletlenül, hiszen az EP-t negligálók azzal kerülték meg a témát, hogy az igazi döntések a Tanácsban születnek, és az Európai Bizottság gondoskodik a végrehajtásukról és ellenőrzésükről. Így az Európai Parlentről egyesek úgy vélekedtek, hogy csak egy „adalék”, amelynek áttekinthetőségét amúgy is megnehezíti a működési struktúra bonyolult hálója.

Mindezek alapján nem meglepő a recenzens véleménye: a Fricz Tamás és Orosz Tímea szerkesztésében megjelent tanulmánykötet, amely több területre kiterjedő, átfogó képet ad az Európai Parlament világról, valóban hiánypótló mű a hazai könyvpiacra.

A könyv célja – mint ahogy ezt a szerkesztők is megfogalmazták a borítólap hátoldalán található ajánlásban – abban rejlik, hogy a politikatudomány különböző módszereivel vizsgálják az Európai Parlamentet és Magyarországot, valamint a közép-kelet-európai térség országainak helyzetét, törekvéseit és az uniós csatlakozást követő első lépéseit. A szerkesztők emellett a tanulmánykötet bevezetőjében célként emelik ki azt is, hogy munkájuk újabb Európai Unióval foglalkozó tudományos kutatásokat alapozzon meg, tanulságos kézikönyvként szolgáljon a szélesebb olvasóközönség számára, illetve – és a megfogalmazott célkitűzések közül talán ez a legfontosabb – hogy információkkal és elemzésekkel segítse a politikai döntéshozók munkáját, különös tekintettel hazánk 2011. első félévi EU-s elnökségére.

A tanulmánykötet megjelenését az Európai Néppárt magyar képviselőcsoportja, a Fidesz európai parlamenti frakciója támogatta.

A könyvben szereplő 14 tanulmány döntő többségét az Európai Parlament vonatkozásában már számos tanulmányt megjelentető politológus, Orosz Tímea írta 2004 és 2009 között. A kötetben emellett megtalálhatók Kurkó Noémi – elsősorban az uniós érdekérvényesítésről szóló – tanulmányai, valamint Carlos Flores Juberías – spanyol jogász és politológus, a Valenciái Egyetem Összehasonlító Alkotmányjogi tanszékének vezetője – egy cikke magyar fordításban.

A szerkesztők munkáját dicséri, hogy bár a könyv önálló tanulmányokból áll, a kötet szerkesztése során szigorú logika érvényesült és komplex egészet alkot. A tanulmányok négy fő kérdéskör köré szerveződnek, megadva ezáltal a tanulmánykötet tagolását is. Az első fejezet az európai parlamenti választások történetét, eredményeit, illetve ezek következményeit elemzi 1979-től (az első európai parlamenti választásoktól) egészen 2009-ig. A második fejezetben szereplő mindkét tanulmány az EP politikai megosztottságát, ideológiai törésvonalait analizálja, illetve kitér a két legnagyobb EP-frakció – az Európai Néppárt (Kereszténydemokraták) (EPP-ED), illetve az Európai Szocialisták Pártja (PES) – struktúrájának, működésének és prioritásainak az elemzésére. A harmadik és a negyedik fejezet pedig az érdekérvényesítés kérdésével foglalkozik: előbb a különböző uniós tagországok nemzeti érdekérvényesítését, ezt követően pedig a magyar érdekérvényesítést veszi górcső alá.

A kötet külön érdeme, hogy olyan az EP működésének olyan aspektusaira is rávilágít, amelyekről a Parlamenttel foglalkozó korábbi tanulmányok hallgattak, vagy csak röviden tértek ki rájuk. Ezek közül mindenképpen említést érdemel a nemzeti érdekérvényesítési módok bemutatásával és analizálásával foglalkozó tanulmányok: ezek először a külföldi, azaz nyugat-európai (francia, német, angol), majd a közép-kelet-európai (cseh, szlovák, lengyel), végül pedig – külön fejezetben – a hazai érdekérvényesítés formáit taglalja nem csupán az EP kontextusában, hanem a teljes uniós intézményrendszerre kiterjesztve.

A másik nagyon fontos nívum az *integroupok* – vagyis azon csoportosulások, amelyek valamely közös cél érdekében tömörítik az egyébként más-más politikai csoporthoz tartozó képviselőket (Navracscics, 2009: 92) – bemutatása, különös tekintettel az Nemzeti Kisebbségügyi Intergroup munkájára.

Mindazonáltal a kötet kapcsán néhány konkrétabb kritikai megjegyzés is ide kívánkozik:

Mindenekelőtt a szerzők által használt terminológia szintjén lenne némi pontosításra szükség: Orosz Tímea – az EP-választások kapcsán nem egyszer EP-referendumról beszél (96., 97. o.). Ez egyrészt nem helytálló, hiszen a *referendum* szó elsődlegesen népszavazást jelent, másrészt és legfőképp félreértésre ad okot, különösen amiatt, hogy a tanulmányok nem egyszer az Európai Alkotmányról tartott népszavazást (ez esetben akár a *referendum* szó is helyes) is szóba hozzák.

Nem felel meg a hazai politikatudományi terminológiának az sem, amikor az iraki helyzet kapcsán Orosz Tímea az ENSZ Biztonsági Tanácsára utalva a „Világ Biztonsági Tanácsáról” ír (186. o.).

Ennél sokkal súlyosabb, szintén Orosz Tímea tanulmányaiban előforduló hiba az *Európai Tanács–Európa Tanács* (164., 206. o.) problematikája. Fontos kiemelni, hogy bár számos – még az európai politikai színtéren is tevékenykedő – politikus szinonimaként használja őket, két külön fogalomról van szó: míg az *Európai Tanács* kifejezés az Európai Unió egyik intézményét, az állam-, illetve kormányfőkből álló stratégiai-alkotó szervét jelöli (és nem összetévesztendő a *Tanáccsal* /korábbi nevén Miniszterek Tanácsa vagy Európai Unió Tanácsa/, amely a tagállamok kormányainak képviselőiből – leggyakrabban az adott kérdésért felelős miniszterből, esetleg államtitkárból – álló döntéshozó szerv), addig az *Európa Tanács* az EU-tól független, jelenleg 47 országot tömörítő európai integrációs szervezet.

Emellett a kötet kapcsán néhány további – nem terminológiai jellegű – észrevételt is kell tennünk:

Orosz Tímea a kötet első tanulmányában azt írja, hogy „... a nemzetközi pártcsaládoknak a kialakulását és továbbfejlődését 1979 óta semmilyen formális lépés nem segítette elő...” (2. o.), ez azonban így nem igaz: a Nizzai Szerződés (2003) bevezette az európai szintű politikai pártok finanszírozásának lehetőségét, megadva számukra a működési autonómiát a parlamenti csoportokkal szemben (Tuka, 2004: 126).

Szintén Orosz – a 2009-es EP-választásokkal foglalkozó tanulmányában – elemzi a hazai pártok választási kampányát is, azonban ez az analízis a FIDESZ-KDNP és az MSZP propagandájára szorítkozik, míg – a recenzens számára érthetetlen módon – figyelmen kívül hagyja a Jobbikot. Ez a megközelítés némiképp ellentétes a címben („A 2009. évi európai parlamenti választások, avagy hogyan értelmezzük a Jobbik választási sikereit?”) megfogalmazott szándékkal. A recenzens úgy véli, hogy bár a szerző írásában megfelelő

magyarázatot szolgáltat a kisebb (gyakran szélsőséges) pártok európai parlamenti választásokon elért sikerére, a kérdés alaposabb vizsgálatához elengedhetetlen a Jobbik választási programjának és – legfőképpen – retorikájának a bemutatása.

A második fejezetben szereplő két tanulmány elolvasása után egy dolog rögtön szemet szúr a recenzensnek: a második tanulmány az elsőhöz képest egyetlen új információval sem szolgál az olvasó számára, sőt a két pártcsoport működésének és értékrendjét, illetve a pártideológia parlamenti megjelenését bemutató fejezetek szinte szó szerint megegyeznek az első cikk hasonló címet viselő részeivel. Mindezek alapján nem teljesen világos a recenzens számára, hogy az amúgy is vaskos kötetben miért volt szükség a második, új információt nem tartalmazó írás megjelentetésére.

Orosz Tímea „Az Európai Parlament legitimitációja a további uniós bővítés és az Európai Alkotmány bukása nyomán kialakult politikai válság tükrében” című írásában kiemeli, hogy a két elbukott referendum azt jelzi, hogy az európai polgárok egyre inkább megkérdőjelezzik az Európai Parlament legitimitációját (228. o.). A recenzens ezzel szemben úgy véli, hogy a választópolgárok nem a közvetlenül – ergo demokratikusan – választott EP, hanem az EU legitimitációját vonják kétségbe. Ebben az esetben a demokráciadeficit klasszikus jelenségével állunk szemben, amely szerint a nemzeti parlamentek hatáskörének egy részét a nemzeti szintről a közösségi szintre ruházták át, azonban úgy, hogy a törvényhozói jogköröket a demokratikusan választott Parlament helyett a Tanács birtokolja (Tuka, 2004: 66).

A tanulmánykötet kitűnően ábrázolja a két legnagyobb párt politikai súlyát, valamint az EP bipolarizációját, azonban nem tárgyalja elég hangsúlyosan a harmadik legerősebb európai parlamenti frakció, a liberálisok szerepét a döntéshozatalban. E pártszövetség ugyanis sokszor a mérleg nyelvének szerepét tölti be az EP-ben, ezért mindkét – a szocialista és a néppárti – frakció is igyekszik megnyerni magának a liberálisok támogatását. Minden bizonnyal ennek is köszönhető az, hogy 2002 és 2004 között az 1999-es választásokon harmadik helyet megszerző liberálisok egyik tagja, Pat Cox töltötte be az Európai Parlament elnöki posztját.

Ezenkívül nem hagyhatjuk szó nélkül az egyik szerző és szerkesztő, Orosz Tímea egyértelmű politikai elfogultságát sem. Bár Orosz a Gyurcsány-kormány szomszédságpolitikáját elemző Benedek Márta-tanulmány (Benedek, 2007) kapcsán elfogultnak titulálja a szerzőt, és úgy véli, hogy Benedek megállapítása „*minden valós alapot nélkülöz, nem tekinthető objektív politikai elemzésnek, viszont kézzelfoghatóan «kilátszik a szőnyeg alól» az elemző politikai beállítottsága és részrehajlása a témában, amely egy külpolitikai elemzés készítésekor nem elfogadható és szakmailag erőteljesen megkérdőjelezhető*” (448–449. o.), saját tanulmányai-
ban már nem tartja ennyire fontosnak az elfogulatlanságot és a pártsemleges-

séget. A recenzensben ugyanis felmerül a kérdés, hogy mennyire tekinthető neutrálisnak a Kovács László „elvtársai” szófordulat (159. o.): a kifejezés egyrészt anakronisztikusnak tűnhet egy 21. századi európai politikai elemzésben, másrészt igencsak megkérdőjelezhető, hogy például a rendszerváltás idején mindössze 18 esztendő Dobolyi Alexandra mennyiben tekinthető „elvtársnak” (elvtársnőnek), illetve azt sem hagyható figyelmen kívül, hogy több olyan szocialista képviselő is helyet foglalt az EP soraiban, aki nem köthető az előző rendszerhez, míg a jobboldali pártok képviselői között is vannak olyanok, akik igen magas pozíciót töltöttek be a rendszerváltás előtt.

Emellett a recenzens egy tárgyi tévedésre is felhívna a szerző figyelmét: Orosz megállapítása, amely szerint *„az energetikai [biztosi] posztra azt a Kovács Lászlót delegálta a magyar kormány, akinek a világon semmilyen ez irányú végzettsége és/vagy szakmai tapasztalata nincsen”* (158. o.), egyértelműen téves. A Nizzai Szerződés alapján ugyanis 2005-től az Európai Tanács és a Parlament közösen dönt a biztosokról. A Bizottság elnöke nem szólhat bele a tagállami jelölésbe, a biztosok által betöltendő szakterületről viszont ő dönt (Tuka, 2009: 13–14). Ez alapján, valamint figyelembe véve Kósáné Kovács Magda akkori MSZP-s EP-képviselő nyilatkozatát, amelyben kiemeli, hogy eredetileg a korábban Balázs Péter által betöltött regionális biztosi tárcát szerették volna „megszerezni” Kovácsnak (*„mi korábban arra gondoltunk, hogy esetleg majd Kovács László tovább viszi a regionális tárcát”*, www.nol.hu, 2004), a szerző állítása igen valószínűtlennek tűnik. Mindazonáltal meg kell jegyezni, hogy Barroso-nak sem lehetett könnyű dolga a biztosi posztok elosztásakor, hiszen a jelöltek közül sokan korábban nem egy szakterület specialistájaként, hanem külügyminiszterként tevékenykedtek. Az sem kizárt, hogy Barroso választása azért esett Kovácsra, mert a magyar jelöltnek felsőfokú végzettsége mellett vegyésztechnikai képesítése is van, és ebben a munkakörben dolgozott évekig. Persze az már más kérdés, hogy Kovács – minden bizonnyal a magyarországi kormányváltás miatt – nem tudott megfelelően felkészülni a parlamenti meghallgatására, ezért végül – az EP nyomására – az adóügyi biztosi posztot kapta meg az energiaügyi helyett.

Mindazonáltal e kritikai megjegyzések ellenére a recenzens úgy véli, hogy a tanulmánykötet rendkívül értékes és több szempontból is hiánypótló. Megfelelő módosítások, javítások után akár még a felsőoktatásban is lehetne tankönyvként, egyetemi jegyzetként használni (politológiát, jogot, nemzetközi kapcsolatokat és európai tanulmányokat hallgató számára). Ennek érdekében – a fentebb említett korrekciók elvégzésén túl – arra is szükség lenne, hogy a szerkesztők frissítsék az egyes tanulmányokban szereplő információkat, kiküszöbölendő például azt, hogy egy tanulmány huszonöt tagállamról tegyen említést (ami a szerkesztés lezárásának időpontjában természetesen még helytálló volt, mára azonban már túlhaladottá vált).

HIVATKOZOTT SZAKKÖNYVEK ÉS TANULMÁNYOK

- Benedek Mária (2007): Regionális együttműködés Közép- és Kelet-Európában In: *A közép- és kelet-európai tagállamok az európai „erőtérben”. A magyar külpolitika (Európa-politika) lehetősége 2020-ig*. Generáció 2020 Think Tank: Külpolitikai elemzések II., 36–43.
- Horváth Zoltán – Tar Gábor (2006): *Az Európai Parlament az európai demokráciában*, Budapest, Országgyűlés Hivatala.
- Ilonszki Gabriella (1998): „Parlament az Európai Unióban és Magyarországon”. In: *Politikatudományi Szemle*. 1998/1, 71–85.
- Navracsics Tibor (2009): Európai belpolitika (kézirat). <http://ajkold.elte.hu/student/pol/Eur%C3%B3pai%20Belpolitika.pdf>.
- Tuka Ágnes (2004): *Európai Parlament. A meg-megújuló intézmény*, Budapest-Pécs, Dialóg-Campus.
- Tuka Ágnes (2009): *Az Európai Uniónk színe és fonákja*, Publikon Kiadó, Pécs.
- www.nol.hu (2004): Barroso bemutatta Európa új kormányát. <http://www.nol.hu/archivum/archiv-329119>.